

– вибір коефіцієнту дисконтування, що дозволяє порівняти елементи потоку, які генеруються в різні проміжки часу;

– оцінка ризику, пов'язаного з потоком, та засобів його урахування.

Узагальнюючи існуючі визначення *грошового потоку* (ГП), відмітимо, що його можна охарактеризувати як сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів, які генеруються господарською діяльністю підприємства і являють собою фінансовий підсумок його діяльності. При цьому окремо виділяються надходження – позитивний ГП, та виплати – негативний ГП, а різниця між ними називається чистим грошовим потоком. Його позитивне значення свідчить про достатність грошових коштів, від'ємне – про їх дефіцит та недостатність для забезпечення функціонування підприємства.

На основі грошового потоку розраховуються такі показники ефективності проекту або підприємства:

- 1) чиста поточна вартість (Net Present Value – NPV);
- 2) індекс доходності – ІД (Profitability Index – PI);
- 3) внутрішня норма доходності – ВНД (Internal Rate of Return – IRR);
- 4) дисконтований термін окупності – Ток (Pay-Back Period – PBPI).

На нашу думку, серед названих показників найбільш прийнятними для оцінки ефективності підприємства є чиста поточна вартість.

Індекс доходності вважається універсальним показником ефективності і відображає суму коштів, отриманих власником від роботи підприємства або реалізації проекту після покриття всіх витрат. Як абсолютний показник, він має ті ж самі недоліки, що і рентабельність: відсутність масштабу та обмежені можливості порівняння показників різних підприємств. Ці недоліки усуваються в показнику ІД, що відбиває співвідношення між вкладеним капіталом та отриманими коштами. Важливо те, що обидві шляхи максимізації доходності – зменшення капіталовкладень та збільшення суми отриманих коштів – не суперечать змісту оцінки ефективності.

Висновок. Розглянувши концепцію грошових потоків, зробимо висновок, що аналіз та оцінка грошових потоків є універсальним інструментом розрахунку вартості підприємства, доходності інвестицій, ефективності діяльності підприємства за розрахунковий період, тобто визначення ефективності у економіці. В той же час, на вартість бізнесу впливають інші ринкові чинники, а значить проблема оцінки вартості підприємства значно ширша, ніж оцінка ефективності його діяльності та конкурентоспроможності.

Джерела та література:

1. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр; Эльга, 2002. – 735 с.
2. Голубков Е. П. Основы маркетинга / Е. П. Голубков. – М. : Финпресс, 2003. – 688 с.
3. Качалина Л. М. Конкурентоспособный менеджмент / Л. М. Качалина. – М. : ЭКСМО, 2006. – 464 с.
4. Ковалев В. В. Управление финансами : учеб. и практ. пособие / В. В. Ковалев. – М. : ФБК-ПРЕСС, 1998. – 156 с.
5. Сумець О. М. Оцінка конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства : навч.-практ. посіб. / О. М. Сумець, О. Є. Сомова, Є. Ф. Пеліхов. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Професіонал, 2009. – 280 с.
6. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер; [пер. с англ.]. – М. : Вильямс, 2005. – 608 с.
7. Савчук В. П. Финансовая диагностика и мониторинг деятельности предприятия : практические подходы и технологии / В. П. Савчук. – К., 2004. – 400 с.

Мельник М.В.

УДК 336.2

МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

В сучасних умовах конкурентоспроможність національної економіки все більше залежить від здатності її підприємств до впровадження технологічних нововведень, удосконалення організації виробництва та праці тощо. В Україні досі не розроблено механізми забезпечення конкурентоспроможності економіки на основі використання її науково-технічного потенціалу. В умовах низької інвестиційної активності і відсутності ефективної промислової політики заходи щодо реструктуризації економіки не привели до технологічної модернізації виробництва, яке б забезпечувало конкурентоспроможність усіх компонентів виробничо-технічної бази. До цього часу не створено умов для зародження в економіці України нових виробництв, які б у перспективі могли забезпечити якісні зміни у структурі національної економіки [1].

Актуальність цієї проблеми для України лише підтверджується численними дискусіями у наукових та політичних колах. Серед вітчизняних вчених дану проблему вивчали Я.Базиліук, В.Гейць, Я.Жаліло, Ю.Полунєєв, Л.Антонюк, Л.Федулова та ін. У вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності істотний внесок зробили зарубіжні дослідники – М.Портер, Д.Рікардо, А.Сміт, Е.Аткінсон, Х.Сала-І-Мартін та ін.

Метою даної статті є аналіз позицій України у світових рейтингах конкурентоспроможності, визначення її слабких і сильних сторін, з метою окреслення основних пріоритетів розвитку економіки та розробки стратегії економічної політики.

Останні події у світі, спричинені глобальною світовою кризою, показали, що насиченість ринків, глобальний характер пропозиції товарів та послуг спрямовують головні інструменти завоювання ринків у площину динамічної технологічної конкуренції на основі інновацій, що знижують усі види трансформаційних і трансакційних витрат, а також створюють можливість економити ресурси в процесі експлуатації чи споживання. Таким чином, конкурентоспроможною може бути національна економіка країн, які ефективно використовують можливості транснаціональної та регіональної інтеграції [1].

Конкурентоспроможність країни виступає інтегральним показником міжнародного порівняння країн світу. Саме оцінку рівня конкурентоспроможності покладено в основу найбільш авторитетних глобальних рейтингів соціально-економічного розвитку, які розраховуються Всесвітнім економічним форумом та Лозаннським інститутом розвитку менеджменту (Швейцарія).

У 2010 році Україна посіла 57 місце у Щорічному рейтингу конкурентоспроможності країн світу IMD World Competitiveness Yearbook, який з 1989 року публікує Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD), Лозанна, Швейцарія. Для підрахунку рейтингу використовується інформація 54 дослідницьких інститутів світу, які є партнерами IMD, та аналізуються 327 показників, з яких 131 показник визначається на основі статистичних даних (національна статистика та статистичні дані, акумульовані міжнародними дослідницькими організаціями, за попередній рік), 115 показників – дані управлінського опитування (в опитуванні беруть участь топ-менеджери та власники бізнесів з різних регіонів країн та різних галузей економіки), 71 показник використовується лише як вступна інформація про країну й у кінцевому рейтингу не відображаються. Дані показники групуються в чотири групи:

- макроекономічні показники (національна економіка, міжнародна торгівля, іноземні інвестиції, зайнятість населення, ціни), 76 критеріїв;
- ефективність влади (державні фінанси, фіскальна політика, інституційні рамки, бізнес-законодавство, соціальні рамки), 71 критерій;
- ефективність бізнесу (продуктивність та ефективність бізнесу, ринок праці, фінанси, управління, ставлення та цінності), 67 критеріїв;
- інфраструктура (основна інфраструктура, технологічна та науково-дослідна інфраструктура, здоров'я та довкілля, освіта), 113 критеріїв [4].

Крім рейтингів конкурентоспроможності, IMD World Competitiveness Yearbook містить також профілі країн, що дають змогу побачити для кожної країни:

- тенденції розвитку конкурентоспроможності, описані за допомогою аналізу еволюції всіх ключових чинників конкурентоспроможності;
- динаміку розвитку економічного середовища, базовану на окресленні значних проривів та провалів порівняно з попереднім роком;
- „баланс конкурентоспроможності”, в якому аналізуються недоліки та переваги за кожним ключовим чинником конкурентоспроможності [3].

Ця інформація розрахована, перш за все, на представників державних установ, діяльність яких безпосередньо пов'язана з формуванням та проведенням у життя принципів та механізмів конкурентної політики держави (регіону), бізнесменів, чий інтереси представлені в тій чи іншій державі, а також для інститутів та інших дослідницьких та навчальних закладів, робота яких пов'язана з групами факторів, що впливають на конкурентоспроможність країни [2].

Україна вперше увійшла до рейтингу 2007 року. Протягом чотирьох років динаміка позицій України є негативною: 46-та з 54 прорейтингованих країн у 2007 році, 54-та з 55 у 2008 році, 56-та з 57 у 2009 році, 57-ма з 58 у 2010 році. За більшістю показників Україна у 2010 році посіла нижчі позиції, ніж попереднього року. Особливо різке погіршення рейтингу відбулося за підгрупами показників „Міжнародна торгівля” (2009 р. - 20-те місце, 2010 р. - 50-те), „Іноземні інвестиції” (2009 р. - 29-те, 2010 р. - 46-те), „Національна економіка” (2009 р. - 55-те, 2010 р. - 57-ме), „Продуктивність та ефективність” (2009 р. - 57-ме, 2010 р. - 58-ме). Особливо слід відзначити ті показники, за якими відбулося найбільше погіршення порівняно з минулим роком в Україні: зростання реального ВВП, ВВП на душу населення, обсяги інвестицій (як українських закордон, так і зарубіжних в Україну), обсяг державного боргу, дефіцит бюджету, обсяг експорту, рівень безробіття тощо. Низькі позиції в рейтингу спричинені також „традиційними” для України проблемами з інфляцією, ризиком політичної нестабільності тощо [4].

Покращення в значеннях цього року отримали ті показники, які ґрунтуються на результатах управлінського опитування. Цього року оцінки бізнесменів щодо макроекономічної ситуації, ефективності влади та ефективності бізнесу виявилися кращими, ніж минулого року: вплив політики НБУ на економічний розвиток, доступ компаній до фінансування за рахунок фондового ринку, наявність корупції, ефективність малого та середнього бізнесу, прозорість фінансових інституцій, ефективність фінансового та банківського регулювання, захист прав акціонерів тощо. На фоні погіршення загального стану, про що свідчать вищенаведені статистичні дані, це означає, що протягом минулого року бізнес пристосувався до кризової ситуації, поліпшив свою внутрішню структуру та процеси, оптимізував власні грошові потоки і тепер почувається більш стабільним, ефективним і здатним протистояти загрозам середовища [5].

Починаючи з 2004 року фахівцями Всесвітнього економічного форуму розраховується Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI), який був розроблений у співпраці з професором Хав'єром Сала-І-Мартіном з Колумбійського Університету для оцінки конкурентоспроможності країн.

GCI увібрав у себе основні новітні економічні ідеї щодо конкурентоспроможності й, з урахуванням складності процесу економічного зростання, бере до уваги зважене середнє значення великої кількості

**МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ЗМІЦНЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ**

різних складників, кожний з яких відображає один з аспектів конкурентоспроможності. Індекс вимірюється за шкалою від 1 (найкращий результат) до 7 (найгірше значення). Складники, згруповані у 12 складових конкурентоспроможності: державні та приватні інституції, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, оснащення новітніми технологіями, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу, інновації.

Хоча дванадцять складових конкурентоспроможності представлені окремо, це не повинно зменшувати значення того, що всі вони взаємопов'язані. Це означає не лише взаємний зв'язок складових, але й те, що вони посилюють одна одну. Наприклад, бізнес не зможе застосувати інновації (12-а складова), якщо інституції (перша складова), які відповідають за захист інтелектуальної власності, не виконують своєї ролі, або, якщо робоча сила недостатньо освічена або погано тренована (п'ята складова). Незважаючи на те, що при підрахунку індексу дванадцять складових будуть агреговані в єдиний індекс, показники також вказані для кожної з 12-ти складових окремо, таким чином надаючи можливість провести аналіз сильних та слабких сторін конкурентоспроможності країн. Висвітлюючи та визначаючи пріоритети щодо проведення заходів для розвитку економіки, а також сильні сторони, на які потрібно спиратися, цей аналіз формує основу для майбутнього вибору економічної політики [6].

За звітом ВЕФ 2010-2011 Україна знову значно знизилася свою позицію у рейтингу конкурентоспроможності, посівши 89 місце (з індексом 3,9) серед 139 країн світу, минулого року – 82 місце з індексом 4,0 серед 133 країн. Цього року до переліку країн, для яких було розраховано індекси, приєдналися Молдова, Іран, Кабо-Верде, Свазіленд, Ліван, Руанда. Україна значно відстає від середньосвітового індексу (4,18), нас випередили Казахстан, Литва, Латвія, Польща, Російська Федерація, Чеська республіка та ін. [7]. Такий результат є наслідком погіршення 9 з 12 показників індексу GCI (табл. 1).

Таблиця 1. Показники індексу GCI для України [7]

Складові індексу глобальної конкурентоспроможності	Рейтинг України 2010-2011 (з 139 країн)	Рейтинг України 2009-2010 (з 133 країн)	Зміна позиції України у порівнянні з минулим роком
1 група: Інституції	134	120	-14
2 група: Інфраструктура	68	78	+10
3 група: Макроекономічна стабільність	132	106	-26
4 група: Охорона здоров'я та початкова освіта	66	68	+2
5 група: Вища та професійна освіта	46	46	0
6 група: Ефективність товарних ринків	129	109	-20
7 група: Ефективність ринку праці	54	49	-5
8 група: Розвиненість фінансового ринку	119	106	-13
9 група: Оснащення новітніми технологіями	83	80	-3
10 група: Розмір ринку	38	29	-9
11 група: Рівень розвитку бізнесу	100	91	-9
12 група: Інновації	63	62	-1

Ключовою проблемою знову визнано ситуацію з інституційним розвитком України, рейтинг знизилася також погіршення макроекономічної ситуації, а саме погіршення справ у сфері державних фінансів та рівень національних заощаджень та інфляція.

Результати за складовими групи «Розвиненість фінансового ринку» також є низькими: надійність банківської системи (138 місце – найнижчий показник серед країн рейтингу), легкість отримання кредиту (130). Ефективність товарних ринків – найгірші результати за такими показниками як: ефективність податкової системи (136 місце!), застосування торговельних бар'єрів (126), ефективність антимонопольної політики (126), кількість процедур, необхідних для початку бізнесу (99) тощо [7].

Опитування, проведені ВЕФ в Україні, показують, що 9,6% респондентів визначають податкове законодавство як фактор, що перешкоджає веденню бізнесу. Серед інших проблем респонденти назвали також політичну нестабільність - 15,6%, корупцію – 13,9%, зміни урядів - 9,5%, неефективну бюрократію - 8,8%, злочинність - 2,5% [7].

Перелік конкурентних переваг України скоротився з 23 позицій у 2009 році до 16 – у 2010 році (табл. 2).

Таблиця 2. Перелік конкурентних переваг України за індексом GCI [7]

Показник	Місце (найвище – 1, найнижче -139)
Індекс правового забезпечення (статистичні дані)	6
Покриття вищою освітою (статистичні дані)	8
Практика найму та звільнення працівників	18
Витрати, пов'язані із звільненням (статистичні дані)	21
Якість залізничного сполучення	25
Оплата та продуктивність	26

Показник	Місце (найвище – 1, найнижче -139)
Зайнятість жінок у приватному секторі (статистичні дані)	32
Кількість мобільних користувачів	34
Індекс: обсяг внутрішнього ринку (статистичні дані)	37
Індекс: частка на зовнішньому ринку (статистичні дані)	37
Інновації	37
Тарифні бар'єри	40
Якість математичної освіти	42
Покриття середньою освітою (статистичні дані)	44
Телефонні мережі (статистичні дані)	47
Якість початкової освіти	49

За словами Клауса Шваба, голови ВЕФ, питання економічного розвитку мають бути головними при визначенні політики країн в сучасних економічних умовах. Звіт ВЕФ про глобальну конкурентоспроможність може стати інструментом, за допомогою якого можливо оцінити потенціал національних економік, визначити ключові фактори економічного зростання [7].

Необхідно зазначити, що в Україні практично не обговорюють відносно новий рейтинг „Міжнародний індекс прав власності” (International Property Rights Index, IPRI), що складається американським Альянсом прав власності (Property Rights Alliance). Автори рейтингу досліджували законодавчу захищеність приватної власності, зручність реєстрації і переєстрації власності, довіру бізнесу до судів, незалежність судової влади, корупцію, політичну стабільність, доступність кредитів, захищеність торгових марок, захист прав інтелектуальної власності тощо. Також враховувалися індекс конкурентоспроможності, складений ВЕФ, дослідження Всесвітнього банку, Індекс поширеності корупції [1].

Індекс IPRI включає субіндекси:

LP – Legal and Political Environment - правове та політичне середовище: незалежність суддів, конфіденційність суддів, політична стабільність, корупція;

PPR – Physical Property Rights - права власності на фізичні активи: судовий захист права власності, реєстрація власності, доступ до кредитів;

IPR – Intellectual Property Rights - право інтелектуальної власності: захист права інтелектуальної власності, кількість патентів, піратство, кількість товарних знаків.

На їх основі виставляється зведений індекс, з максимальним значенням 10 балів – для найбільш захищених прав власності. Автори рейтингу наголошують, що захищеність прав власності є необхідною умовою добробуту: чим вищий бал країни за індексом – тим вищий в неї ВВП на душу населення.

У 2010 році експерти досліджували 125 країн. Перше місце у рейтингу вже четвертий рік поспіль посідає Фінляндія – 8,6 балів, на другому – Данія і Швеція (8,5). До першої десятки також увійшли: Нідерланди - 8,4, Норвегія, Швейцарія і Нова Зеландія – 8,3; Сінгапур, Австралія і Австрія – 8,2 [8].

Україна посіла 97 місце зі значенням IPRI 4,1 бали (LP – 3,7; PPR – 4,8; IPR- 3,9). Динаміку індексу за попередні роки зображено на графіку (рис.1). Разом з Україною на 97 місці Киргизія, Індонезія та Македонія. Сусіди України Польща та Росія посіли 53 і 88 місце відповідно [8].

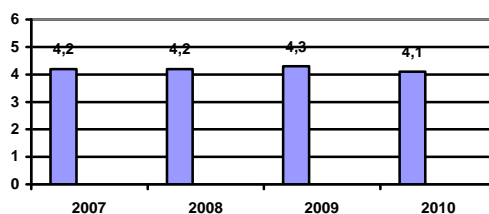

Рис. 1. Міжнародний індекс прав власності (IPRI).

У 2010 продемонстрували позитивні зміни в Україні такі субкомпоненти індексу LP як незалежність суддів та верховенство права, але їх затьмарило зниження показника політичної стабільності на 0,3 пункти. Покращився також український субіндекс PPR завдяки підвищенню на 0,1 пункт показника доступності кредитних коштів. IPR знизився через відсутність точних даних щодо піратства в Україні (рис. 2) [8].

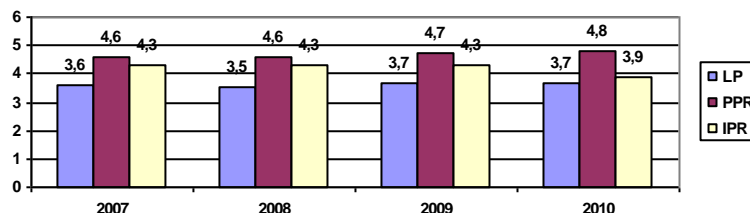

Рис. 2. Динаміка субіндексів LP, PPR та IPR для України.

Слід також звернути увагу на „Рейтинг глобалізації” - KOF Index of Globalization, який щорічно складається журналом Foreign Policy. У 2010 році Україна зайняла 46 місце з показником 68,15. Рейтинг складено по 208 країнах на основі даних за 2007 рік [9]. При його складанні враховуються такі параметри: економічна інтеграція (обсяг міжнародної торгівлі, міжнародних інвестицій); персональні контакти (міжнародні поїздки і туризм, обсяги міжнародних телефонних переговорів, поштових відправлень і переказів тощо); технології (кількість користувачів мережі Інтернет, кількість безпечних інтернет-серверів тощо); міжнародна політика (членство у міжнародних організаціях, кількість посольств тощо) [10].

У 2007 році журнал The Economist (Economist Intelligence Unit) опублікував дослідження “Innovation: Transforming the way business creates” та інноваційний індекс EIU. До його складу входить:

- індекс прямих інноваційних витрат, який є зваженою середньою таких показників – витрати на НДДКР як % ВВП, якість науково-дослідницької інфраструктури, освітній рівень та технічні навички робочої сили, якість ІТ та інфраструктури зв'язку, поширення широкополосних мереж. За цим індексом Україна посіла 45 місце (з 81 країни).

- індекс інноваційного середовища, до складу якого входить 12 показників: політична та макроекономічна стабільність, інституційна система, регуляторне середовище, податковий режим, гнучкість ринку праці, відкритість для іноземних інвестицій, доступ до інвестиційних фінансових ресурсів, захист інтелектуальної власності тощо. Україна на 78 місці [11]. Такі показники свідчать про те, що Україна, володіючи значним інноваційним потенціалом, не створила дієвих механізмів його реалізації.

Підсумовуючи зазначений стан конкурентоспроможності України у міжнародних порівняннях, слід зазначити, що наслідком розбалансованості економічних, соціальних та політичних чинників суспільного розвитку стало загострення соціально-економічних та суспільно-політичних протиріч в країні. Зокрема, в процесі трансформаційних перетворень не відбулася зміна джерел конкурентоспроможності національної економіки, не зазнала кардинальних змін конфігурація факторів виробництва.

Аналіз тенденцій у економічній глобалізації і її наслідків для країн, які розвиваються, дозволяє зробити висновок про необхідність посилення ролі держави у створенні умов для підвищення конкурентоспроможності її економіки, і в першу чергу, не просто з врахуванням інноваційних чинників, а з врахуванням фактора технологічного розвитку. Адже постійно зростаючий платоспроможний попит на результати наукових досліджень та розробок став ключовим моментом у технологічному розвитку, оскільки інноваційне проектування стало не лише постійно окупатись, але й приносити прибуток, який є основою його комерціалізації та капіталізації [1].

Джерела та література:

1. Україна в міжнародних рейтингах: оцінка впливу технологічного фактора : [Електронний ресурс] / Л. Федулова // Інтелектуальна власність у формуванні інноваційної економіки України : Проблеми законодавчого забезпечення та державного регулювання : матеріали слухань / за заг. ред. проф. В. І. Полохала. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=49594>
2. Оцінка конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні / А. Уніят // Наука молода. – 2009. – № 11. – С. 74-80.
3. Методики оцінки конкурентоспроможності країн : [Електронний ресурс] / Т. Ю. Никифорова. – Режим доступу : <http://s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v6/v6pp129-130.pdf>
4. IMD World Competitiveness Yearbook 2010 : [Electronic resource] / International Institute for Management Development (Lausanne). – Access mode : <https://www.worldcompetitiveness.com/OnLine/App/Index.htm>
5. Бізнес-школа МІМ-Київ : [Електронний ресурс] : прес-реліз. – Режим доступу : http://www.mim.kiev.ua/common/ua/MIM-Kyiv_IMD_WCY_press-release_for_site.pdf
6. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 : [Електронний ресурс] / Фонд ефективне управління. – Режим доступу : <http://www.feg.org.ua>
7. The Global Competitiveness Report 2010-2011 : [Electronic resource] / Klaus Schwab // World Economic Forum. – Access mode : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf
8. International Property Rights Index 2010 Report : [Electronic resource] / Property Rights Alliance. – Access mode : <http://www.internationalpropertyrightsindex.org/>
9. Рейтинг глобалізації : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalizationkof.ethz.ch>
10. Рейтинг глобалізації : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.foreignpolicy.com/articles/2007/10/11/the_globalization_index_2007_standing_still
11. Innovation : Transforming the way business creates. The economist : [Electronic resource] / Economist Intelligence Unit. – Access mode : <http://graphics.eiu.com/upload/portal/CiscoInnoSmallFile.pdf>